

POZNAŃ

Viva Senior – innowacyjne usługi dla najstarszych mieszkańców Poznania

Projekt „Poznań Viva Senior” tworzy przyjazne dla osób starszych środowisko, zapewniając im warunki do godnego starzenia się i zachowania możliwie jak najdłużej aktywności i niezależności.

Polityka senioralna Poznania

Miasto Poznań już od ponad 15 lat podejmuje różnorodne inicjatywy na rzecz poprawy jakości życia seniorów. Działania te realizowane są zarówno w obszarze wsparcia społecznego, ochrony i profilaktyki zdrowia, jak i aktywności obywatelskiej oraz społecznej. Od 12 lat działa, pierwsza w Polsce, Miejska Rada Seniorów, która reprezentuje środowisko poznańskich seniorów i pełni funkcję opiniodawczą, doradczą i inicjatywną dla władz miasta.

W październiku 2017 r. Rada Miasta Poznania przyjęła program „Polityka Senioralna Miasta Poznania na lata 2017–2021”, który wskazuje działania, zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się. Założeniem polityki senioralnej jest m.in.: tworzenie warunków do rozwoju i życia najstarszego pokolenia poprzez działania realizowane w szczególności w zakresie zwiększania dostępności przestrzeni publicznych i budynków, rozwoju transportu przyjaznego starzeniu się, rozwoju mieszkalnictwa przyjaznego starzeniu się, a także kształtowanie w społeczeństwie szacunku wobec osób starszych, tworzenie warunków do wzrostu partycypacji społecznej i obywatelskiej najstarszych mieszkańców miasta oraz możliwości zatrudnienia i utrzymania pracy, pobudzanie i wspieranie różnorodnych i skutecznych form komunikacji i informacji oraz rozwoju, podnoszenie jakości i dostępności usług społecznych oraz ochrony zdrowia.

Nad wdrażaniem i monitorowaniem realizacji polityki senioralnej czuwa Rada Programowa powołana zarządzeniem Prezydenta Miasta Poznania.

„Poznań Viva Senior” – innowacyjne usługi dla seniorów

Jednym z realizowanych w ramach polityki senioralnej przedsięwzięć jest projekt „Poznań Viva Senior”. Jest to pakiet innowacyjnych, dotychczas nierealizowanych usług dla seniorów, świadczonych zgodnie z ich realnymi potrzebami i z ich inicjatywy. Projekt cechuje kompleksowość – uwzględnia różne potrzeby osób samotnych, trudności w samodzielnym funkcjonowaniu oraz poruszaniu się. Usługi sprzyjają podnoszeniu jakości życia seniorów, ułatwiają samodzielne funkcjonowanie i przyczyniają się do jak najdłuższego pozostawania w miejscu zamieszkania.

Pakiet realizowany jest od 2017 r. i jest stale rozwijany, a obecnie w jego skład wchodzi poniższe działania:

- » „Karta Seniora – Poznańska Złota Karta”,
- » „Taksówka dla seniora”,
- » „Złota rączka dla seniora”,
- » „Książka dla seniora”,
- » „Miejska wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego”,
- » „Książka dla seniora”,
- » „Miejska wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego”,
- » „Mobilna pielęgnacja paznokci u stóp seniorów”,
- » „Poznańskie pudełko życia”,
- » „Mycie okien w domu seniora”,
- » „Porządkowanie nagrobków osób bliskich seniorom”,
- » „Transport seniorów na terenie miejskich cmentarzy”.

W ramach „**Karty Seniora – Poznańskiej Złotej Karty**” ponad 140 partnerów (miejskich instytucji kulturalnych, sportowych czy oświatowych oraz firm prywatnych) udziela specjalnych zniżek dedykowanych seniorom. Kartę otrzymać mogą osoby, które ukończyły 60 lat i opłacają podatki w Poznaniu. Do końca 2019 r. wydano łącznie 27 552 kart.

„**Taksówka dla seniora**” to bezpłatne usługi transportowe świadczone na rzecz osób mających trudności w samodzielnym poruszaniu się komunikacją publiczną. Przejazdy mogą odbywać się na terenie Poznania – do urzędu, na cmentarz albo do specjalistycznej placówki medycznej (na badanie lub na wizytę specjalistyczną). Program adresowany jest wyłącznie do mieszkańców Poznania, którzy mają 80 lat i więcej (lub są w wieku 70–79 lat, a ich niepełnosprawność jest widoczna oraz uniemożliwia korzystanie z bezpłatnej komunikacji miejskiej), prowadzą gospodarstwo domowe samotnie lub z drugą osobą zamieszkującą wspólnie, która spełnia kryteria wieku lub trudnej sytuacji życiowej, dysponują niskimi dochodami. Łącznie wykonano 23 588 kursów, z czego 13 443 kursy w 2019 r.

W ramach działania „**Złota rączka dla seniora**” świadczona jest bezpłatna pomoc przy drobnych, domowych usterkach. Pomoc dotyczy prostych czynności technicznych niewymagających natychmiastowej interwencji, szczególnej specjalistycznej wiedzy ani uprawnień (np. wymiana żarówki, klamki, wbicie gwoździ, ciekący kran, naprawa spluczki i podobne czynności). Program skierowany jest do osób, które mają co najmniej 65 lat, mieszkają na terenie Poznania, zwłaszcza osób samotnych. Od 2017 r. łącznie wykonano 5099 takich usług.

Dzięki projektowi „**Książka dla seniora**” mieszkańcom bezpłatnie dostarczane są książki, audiobooki oraz filmy z zasobów Biblioteki Raczyńskich. Akcja skierowana jest do osób po 60. roku życia mieszkających na terenie miasta Poznania, którym z powodu niepełnosprawności i innych ograniczeń w funkcjonowaniu trudno jest samodzielnie dotrzeć do wypożyczalni. Osoby nieposiadające dotąd karty czytelnika mogą założyć ją przy pierwszej wizycie bibliotekarza. W projekcie w 2019 r. uczestniczyło 87 osób, łącznie wypożyczono 2930 książek.

„**Miejska wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego**” udostępnia osobom potrzebującym sprzęt rehabilitacyjny i ortopedyczny dostosowany do rodzaju ich niepełnosprawności oraz potrzeb, uwzględniający stopień ich samodzielności i ograniczenia funkcjonalne, a także możliwość zastosowania w rehabilitacji i terapii. Celem wypożyczalni jest poprawa jakości życia osób starszych, chorych i niepełnosprawnych, których stan zdrowia ogranicza funkcjonowanie oraz czynny udział w życiu publicznym i społecznym. Z bezpłatnej wypożyczalni mogą korzystać osoby w wieku 70+, zwłaszcza osoby w trudnej sytuacji finansowej, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które ze względu na stan zdrowia wymagają wsparcia z wykorzystaniem odpowiedniego sprzętu. Od czerwca 2018 r. zrealizowano łącznie 209 umów.

„**Mobilna pielęgnacja paznokci u stóp seniorów**” to bezpłatna usługa kosmetyczna polegająca na skróceniu i oszlifowaniu płytki paznokci stóp. Program adresowany jest do osób, które mają co najmniej 75 lat, mieszkają w Poznaniu, samotnie prowadzą gospodarstwo domowe lub z drugą osobą, która spełnia kryteria wieku i sytuacji życiowej lub jest niepełnosprawna i/lub długotrwale, przewlekle choruje. Osoby uprawnione do skorzystania z usługi otrzymują również na odpowiednim formularzu informacje/zalecenia dotyczące poprawy stanu paznokci (podobnie jak osoby, którym odmówiono świadczenia usługi). Od czerwca 2018 r. wykonano łącznie 4132 usługi.

„**Poznańskie pudełko życia**” to plastikowe pudełko zawierające informacje o stanie zdrowia jego właściciela i osobach, które należy powiadomić w nagłych wypadkach. Dzięki niemu w razie interwencji służby medyczne zyskują dostęp do najważniejszych informacji o pacjencie. Projekt skierowany jest do osób starszych, samotnych lub mieszkających samodzielnie z wyboru. Pudełko zawiera ankietę dotyczącą stanu zdrowia, przyjmowanych leków i ich dawkowania, substancji uczulających oraz informacje związane z mieszkaniem czy osobami bliskimi. Aby zapewnić poprawność wprowadzanych danych medycznych, ankietę należy wypełnić z lekarzem rodzinnym. Ankieta powinna być również na bieżąco aktualizowana (co najmniej raz na rok, a także przy każdej zmianie leków lub sposobie ich dawkowania). Łącznie wydano już ponad 26 600 pudełek.

„**Mycie okien w domu seniora**” obejmuje umycie szyb z obydwu stron, ram okiennych i parapetów. Usługa skierowana jest przede wszystkim do osób samotnych, niepełnosprawnych, długotrwale i przewlekle chorujących, które ukończyły 80 lat, mieszkają i opłacają podatki w Poznaniu. W ramach usługi nie są zdejmowane firany, zasłony, rolety i żaluzje. Firma sprzątająca czy pracownik sprzątający dysponuje własnym przenośnym sprzętem gwarantującym prawidłowe i bezpieczne wykonanie usługi, zapewnia również środki czystości niezbędne do umycia szyb, ram okiennych i parapetów. Usługa realizowana jest od maja 2019 r. i wykonano ją 438 razy.

„**Porządkowanie nagrobków osób bliskich seniorom**” to pomoc seniorom w utrzymaniu porządku na nagrobkach osób bliskich, na miejskich cmentarzach komunalnych (Junikowo, Miłostowo). Z usługi mogą skorzystać osoby, które ukończyły 80 lat, samotnie prowadzą gospodarstwo domowe lub mieszkają z drugą osobą, która jest niepełnosprawna lub długotrwale chora lub niesamodzielną. Usługa dotyczy jednego grobu/nagrobka w okresie realizacji projektu. Od września 2019 r. wykonano 147 usług.

Usługa „**Transport seniorów na terenie miejskich cmentarzy**” ułatwia osobom starszym odwiedzenie grobów bliskich. Usługa wykonywana jest meleksami na dwóch miejskich cmentarzach (Junikowo i Miłostowo) i skierowana jest do osób, które ukończyły 80 lat lub 60 lat i mają widoczną dysfunkcję narządów ruchu utrudniającą samodzielne poruszanie się, mieszkających i opłacających podatki w Poznaniu. Konsultant przyjmujący zgłoszenie rezerwuje przejazd na konkretny dzień i godzinę, ustala też, czy senior przyjedzie sam, czy z osobami towarzyszącymi (w meleksie są maksymalnie trzy miejsca siedzące). Pomaga również zlokalizować szukany nagrobek. Koszt jednorazowej usługi wynosi 1 zł. Od października 2019 r. wykonano 90 usług.

Zdanie seniorów jest ważne

Projekt „Poznań Viva Senior” tworzony jest przy współudziale seniorów. Usługi są odpowiedzią na problemy zgłaszane przez samych seniorów, np. podczas badań dotyczących ich potrzeb, spotkań w Centrum Inicjatyw Senioralnych czy dyżurów Miejskiej Rady Seniorów albo prezydenta. W ustalaniu zasad i regulaminów poszczególnych usług biorą udział przedstawiciele Miejskiej Rady Seniorów – reprezentującej interesy poznańskich seniorów. Zgłaszane przez nich wnioski z realizacji etapów pilotażowych usług brane są pod uwagę podczas projektowania kolejnej edycji.

Ważne jest dokładne określenie kryteriów kwalifikacji i ich bieżąca weryfikacja!

Projekt „Poznań Viva Senior” od początku realizacji, tzn. 2017 r., był odpowiedzią władz miasta na rzeczywiste potrzeby i problemy jego najstarszych mieszkańców. Poprawa jakości życia seniorów jest jednym z priorytetów polityki senioralnej miasta.

„Poznań Viva Senior” w praktyce

Na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie możliwe jest zlecenie realizacji wielu usług organizacjom pozarządowym, które koordynują świadczenie usług, m.in. przyjmują zlecenia, weryfikują uprawnienia, pozyskują wykonawców usług, zajmują się bieżącym monitoringiem realizacji usług, a także ich promocją i ewaluacją.

Zapisy i zgłoszenia wykonania niemal wszystkich usług odbywają się za pośrednictwem infolinii miejskiej Poznań (Kontakt). Dzięki temu jedna jednostka informuje o zakresie usług, zbiera zlecenia i przekazuje je koordynatorom poszczególnych usług.

Zainteresowanie usługami jest bardzo duże. Środki na ich realizację wyczerpują się często przed ustalonym terminem, co powoduje potrzebę uruchamiania kolejnych edycji danego projektu.

Rosnący popyt na usługi to znak, że są one seniorom niezbędne do lepszego, samodzielnego funkcjonowania.

Projekt „Poznań Viva Senior” jest stale rozwijany, sukcesywnie wdrażane są nowe usługi oraz planowane kolejne. Każda z usług jest realizowana od początku jej wprowadzenia, a kolejne edycje uwzględniają zgłaszane przez seniorów sugestie i propozycje zmian. Dzięki projektowi seniorzy żyją w bardziej przyjaznych warunkach, mogą uczestniczyć w życiu społecznym, bardziej dostępna staje się dla nich kulturalna, usługowa,

sportowa i rekreacyjna oferta miasta. Projekt inspirowane inne miasta, które na podstawie poznańskich doświadczeń wdrażają podobne usługi w swoich samorządach. Poznańskie rozwiązania budzą zainteresowanie i cieszą się uznaniem przedstawicieli nie tylko europejskich, lecz także azjatyckich miast (Japonii, Korei Płd.), przybywających do Poznania z wizytami studyjnymi w obszarze polityki senioralnej.

Rekomendacje:

- » utworzenie miejskiej rady seniorów, która reprezentuje środowisko i pełni funkcję opiniotwórczą, doradczą i inicjatywną dla władz miasta;
- » reagowanie na sygnały płynące ze środowiska senioralnego;
- » wprowadzenie pakietu innowacyjnych usług, dostosowanych do potrzeb starszych mieszkańców;
- » dokładne określenie kryteriów kwalifikacji do projektów zorientowanych na seniorów, ich bieżąca weryfikacja i dostosowanie do potrzeb;
- » wpisanie projektów senioralnych w strategię rozwoju miasta.

Słowa kluczowe:

polityka senioralna, innowacyjne usługi, poprawa jakości życia, Viva Senior, miasto przyjazne starzeniu się

Abstrakt:

Realizacja pakietu „Poznań Viva Senior” to jeden z przykładów rozwiązań w zakresie polityki senioralnej, które sprzyjają tworzeniu przyjaznego dla osób starszych środowiska, zapewniając im warunki do godnego starzenia się w zdrowiu przy zachowaniu możliwie jak największej aktywności i niezależności. Projekt potwierdza stałą chęć rozwoju miasta jako przyjaznego mieszkańcom.

W odpowiedzi na problemy i potrzeby najstarszych mieszkańców Poznania powstał projekt „Poznań Viva Senior”. Jego realizacja daje seniorom poczucie bezpieczeństwa oraz poprawia jakość ich życia. To również rozwiązania sprzyjające aktywności – zarówno w domu, jak i poza nim. Realizacja usług dostępnych w ramach projektu oraz podnoszenie ich jakości jest i będzie jednym z priorytetów polityki senioralnej miasta.

Jacek Jaśkowiak
Prezydent Miasta Poznania

POZNAŃ

Otwarte dane miejskie

Ważnym kierunkiem działań wynikającym ze „Strategii Rozwoju Miasta Poznania 2020+” jest realizacja koncepcji smart city. Strategia zakłada zastosowanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych w takich obszarach jak: gospodarka, środowisko, mobilność i zarządzanie w celu polepszenia jakości życia mieszkańców i zwiększenia ich udziału w podejmowaniu istotnych decyzji.

Strategia Rozwoju Miasta Poznania 2020+

Smart city to miasto stawiające na kreatywność i elastyczność, rozumianą jako umiejętność szybkiego dostosowywania się do uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, nowoczesne zarządzanie o charakterze partycypacyjnym, otwarte na innowacje, wykorzystujące inteligentne rozwiązania technologiczne, potencjał kapitału społecznego i angażujące mieszkańców w proces budowania miejskich inteligentnych rozwiązań.

Opracowany w 2019 r. na podstawie zapisów Startegii Rozwoju Miasta Poznania 2020 model Smart City Poznań przewiduje takie działania dla mieszkańców i z mieszkańcami, dzięki którym miasto będzie stawało się coraz bardziej nowoczesnym, bezpieczne i wygodne. Koncepcja obejmuje sześć wzajemnie przenikających się obszarów: jakość życia, środowisko, gospodarka, społeczność, mobilność i cyfrowe miasto powiązane kryteriami smart:

- » zaawansowana technologia;
- » innowacyjność;
- » wykorzystanie i integracja danych;
- » szeroka inkluzyjność.

W modelu zaprezentowano projekty z zakresu smart city, zarówno już realizowane w mieście, jak i planowane w przyszłości.

Działania miasta na rzecz otwartości danych

Ważnym komponentem smart city jest zbieranie i wykorzystanie – przy zastosowaniu nowoczesnych narzędzi IT – dużych zbiorów danych na temat aktualnego stanu zasobów i problemów miasta oraz udostępnianie ich w czasie rzeczywistym. Analiza danych pozwala na zmiany w produkcji i konsumpcji, a w konsekwencji ograniczenie zużycia zasobów naturalnych bez obniżenia standardów życia mieszkańców.

Każde duże miasto dysponuje bazą danych zbieranych w czasie rzeczywistym, a ich udostępnianie do celów biznesowych i naukowych przyczynia się do rozwoju nie tylko w skali lokalnej, lecz także globalnej.

Z badań Uniwersytetu Łódzkiego nad rozwojem rozwiązań smart city w polskich miastach wynika, że Poznań jest liderem w otwarciu miejskich danych. Dane są wykorzystywane w ogólnodostępnych aplikacjach. Niektóre z nich powstały z inicjatywy miasta, podczas hackathonów, czyli nieformalnych warsztatów dla programistów, polegających na wspólnej pracy nad opublikowanym kodem źródłowym lub interfejsem portalu miejskiego oraz w konkursach dla programistów, organizowanych we współpracy miasta Poznania i firm zewnętrznych. Działania miasta na rzecz otwartości danych zostały także docenione przez organizację OECD, która w raporcie na temat stanu otwartości danych publicznych w Polsce wskazała Poznań jako jeden z pięciu wiodących w kraju samorządów lokalnych we wdrażaniu cyfrowego dostępu do danych publicznych.

Otwarte dane są wykorzystywane m.in. w nowoczesnych rozwiązaniach dla mieszkańców w transporcie miejskim, środowisku, miejskich e-usługach i systemie zarządzania. Miasto udostępnia bezpłatnie dane poprzez systemy umożliwiające automatyczne pobieranie treści za pomocą zbioru interfejsów aplikacyjnych API (ang. *Application Programming Interface*). Pozwala to programistom na tworzenie aplikacji internetowych i implementowanie ich w zewnętrznych serwisach informacyjno-usługowych. Powstało już ponad 30 bezpłatnych aplikacji i usług mobilnych. Miasto współpracuje także z instytucjami zewnętrznymi w celu uruchomienia inteligentnych usług dla mieszkańców. W ostatnich latach uruchomiono takie aplikacje mobilne jak myMPK, mobileMPK, FindPark, SmartZOO, Wywozik GOAP, Poznań w porządku. Wprowadzono nowoczesne usługi i inteligentne rozwiązania jak: Poznańska Elektroniczna Karta Aglomeracyjna, tagi NFC na wiatkach przystankowych, system ITS Poznań, Atmosfera dla Poznania, Edukacyjna Sieć Antysmogowa, Internetowa Platforma Konsultacji Społecznych, System Nabór, Cyfrowe Repozytorium Lokalne Poznań CYRYL, Elektroniczna Giełda Podręczników, Elektroniczna Giełda Pracy dla Pracowników Oświaty, Elektroniczna Giełda Pracy dla Nian, Elektroniczna Wyszukiwarka Cmentarna, platforma pomocni.poznan.pl, informator o załatwianiu spraw miejskich Glanc, miejskie call center Poznań Kontakt, system wspomaganie planowania przestrzennego Geobaza Miasta Poznania, Miejska Mapa Cyfrowa z cyfrowym Modelem 3D Miasta Poznania.

Większość miejskich e-usług jest udostępniana poprzez elektroniczną platformę informacyjno-usługową Miejski Informator Multimedialny, która jest przykładem *smart city solution*. W miejskim systemie zarządzania stosowane są: Zintegrowany System Informatyczny Wspomagający Zarządzanie Miastem, inteligentne systemy zarządzania procesami (BICPortal), zarządzania ryzykiem operacyjnym i strategicznym (MJUP), systemy e-learningowe (Webankieta, Moodle), systemy informacyjno-przywoławcze czy geoankiety.

Bariery rozwoju otwartych danych

Plany rządowe zakładają coraz większe wykorzystywanie systemu ogólnopolskich baz centralnych do obsługi spraw obywateli w ramach projektu obywatel.gov.pl. Wymaga to optymalizacji przepływu informacji między bazami źródłowymi, administracją państwową i samorządową, ponieważ wszelkie problemy w komunikacji odbijają się negatywnie na jakości usług świadczonych przez miejskie wydziały i jednostki organizacyjne.

Komunikacja z mieszkańcami jest bardzo ważna i należy ją prowadzić na różne sposoby – zarówno za pomocą mediów elektronicznych, w tym społecznościowych, jak i bezpośrednich rozmów czy spotkań konsultacyjnych. Tylko wykorzystanie wielu form i kanałów komunikacji pozwoli poznać oczekiwania, potrzeby i możliwości mieszkańców, a następnie określić sposoby dostarczania określonych usług. Konsultacje lokalne, spotkania z radami osiedli, wykorzystanie budżetu obywatelskiego czy rozmaitych grantów mają na celu zaspokojenie bardzo konkretnych potrzeb mieszkańców i właśnie to podejście stanowi jeden z filarów działań miasta, które chce stawać się miastem smart.

W Poznaniu organizowane są konsultacje planów zagospodarowania, konkursy architektoniczne, spotkania z inwestorami. Ważnym elementem są też działania proponowane przez samych mieszkańców w ramach wspomnianego już budżetu obywatelskiego, ale też konkursu „Centrum Warte Poznania”, w którym nie tylko stowarzyszenia czy fundacje, lecz także mieszkańcy mogą zgłosić pomysły na projekt i zyskać dofinansowanie. W ten sposób powstają mikrointerwencje w przestrzeni miejskiej – instalacje artystyczne, animacje dla mieszkańców, takie jak wycieczki, spacerzy czy np. mapa murali, graffiti i neonów.

Miejska polityka otwartości

Miejska polityka otwartości ma na celu udostępnianie wszystkim zainteresowanym informacji publicznej i w coraz szerszym stopniu wykorzystywanie nowych technologii do wspierania przejrzystego zarządzania miastem, tworzy warunki do innowacyjnego zastosowania informacji, rozwija biznes i gospodarkę przez kreowanie nowych produktów i usług, a także umożliwia większe zaangażowanie mieszkańców w sprawy miasta. Jest jednym z priorytetów Unii Europejskiej, która uruchomiła europejską strategię otwartego dostępu do danych publicznych i zobowiązała kraje członkowskie do implementacji zrewidowanej dyrektywy PSI o informacji publicznej. Wdrożenie zasad polityki otwartości spowoduje coraz większą integrację otwartych danych gromadzonych na poziomie miasta z otwartymi bazami ogólnokrajowymi i konieczność stosowania jednolitych formatów i licencji.

Doświadczenia Poznania w otwieraniu danych miejskich pokazują, że jest to działanie oczekiwane i szeroko akceptowane społecznie. Biznes, nauka i mieszkańcy interesują się nie tylko automatycznym pobieraniem informacji, lecz także szczegółowymi danymi przestrzennymi i statystycznymi prezentującymi różne aspekty rozwoju miasta. Działania te mają także wspierać zaangażowanie mieszkańców w życie miasta i jego współtworzenie.

Rekomendacje:

- » wprowadzenie w polityce rozwoju miasta rozwiązań smart city;
- » prowadzenie miejskiej polityki otwartości;
- » działanie na rzecz otwartości danych;
- » udostępnianie otwartych danych do celów biznesowych i naukowych.

Słowa kluczowe:

aplikacje mobilne, usługi mobilne, miejska polityka otwartości, Smart City Poznań

Abstrakt:

Poznańska polityka otwartości ma na celu udostępnianie wszystkim zainteresowanym informacji publicznej i w coraz szerszym stopniu wykorzystywanie nowych technologii do wspierania przejrzystego zarządzania miastem. Biznes, nauka i mieszkańcy interesują się nie tylko automatycznym pobieraniem udostępnionych informacji, lecz także szczegółowymi danymi przestrzennymi i statystycznymi prezentującymi różne aspekty rozwoju miasta. Jest to ważny kierunek otwierania danych miejskich, który może być stosowany przez wszystkie samorządy lokalne.

Otwarte dane są wykorzystywane w nowoczesnych rozwiązaniach dla mieszkańców: w transporcie miejskim, środowisku, bezpieczeństwie socjalnym, zdrowotnym i publicznym, edukacji, dialogu społecznym, miejskich e-usługach i systemie zarządzania. Każde duże miasto dysponuje bogatą bazą danych zbieranych w czasie rzeczywistym i ich udostępnienie do celów biznesowych i naukowych przyczynia się do rozwoju w skali lokalnej oraz globalnej.

Jacek Jaśkowiak
Prezydent Miasta Poznania

POZNAŃ

Współpraca metropolitalna odpowiedzią na współczesne wyzwania w dużych miastach

Metropolia Poznań podjęła wiele zrealizowanych z powodzeniem, wspólnych inicjatyw, które dowiodły, że oddolnie podejmowane działania przynoszą wymierne korzyści. Obecnie działania samorządów Metropolii Poznań koncentrują się na transporcie kolejowym i czystym powietrzu.

Podstawy funkcjonowania metropolii Poznań

Dzięki współpracy z sąsiadami wiele problemów można rozwiązywać łatwiej, taniej, sprawniej oraz skuteczniej. Dotyczy to zwłaszcza dużych miast i gmin podmiejskich, które tworzą miejskie obszary funkcjonalne – nazywane też metropolitalnymi. Najważniejszą zasadą, jaką powinni posługiwać się reprezentanci samorządów, jest przede wszystkim wzajemne zrozumienie i poszukiwanie porozumienia w osiągnięciu wspólnych celów.

W Poznaniu działania w formule metropolitalnej rozpoczęto już przed 2007 r. Była to jedna z pierwszych tego typu inicjatyw w kraju. Dostrzegając potencjał rozwojowy całego obszaru metropolitalnego, postanowiono sformalizować współpracę. W maju 2007 r. utworzono Radę Aglomeracji Poznańskiej, a cztery lata później zawiązano stowarzyszenie Metropolia Poznań, które miało odpowiadać za wdrożenie wspólnie przyjętej strategii. Gdy pojawiła się możliwość zarządzania i wdrażania działań w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), metropolia stała się także instytucją pośredniczącą w ich realizacji w Miejskim Obszarze Funkcyjnym Poznania w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020.

Nie tylko Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Metropolia Poznań podjęła wiele wspólnych, zrealizowanych z powodzeniem inicjatyw, które dowiodły, że oddolnie podejmowane działania przynoszą wymierne korzyści. Pierwszym działaniem było ustalenie wspólnej, solidarnie sfinansowanej strategii rozwoju. Opracowano wytyczne dotyczące planowania przestrzennego w formie przyjętego później dokumentu „Koncepcja kierunków rozwoju przestrzennego Metropolii Poznań – podejście zintegrowane”. Wydano również wiele publikacji naukowych dotyczących poszczególnych dziedzin współpracy, opracowanych przez Centrum Badań Metropolitalnych – konsorcjum poznańskich uczelni. Wśród licznych inicjatyw metropolii znalazły się:

- » wspólny, internetowy portal gromadzący informacje o konsultacjach społecznych realizowanych przez wszystkie samorządy;
- » wspólna promocja turystyczna i gospodarcza – w ujednolicony i spójny sposób prezentująca ofertę metropolii;

- » zintegrowane działania na rzecz seniorów – promujące ich aktywną, obywatelską postawę i funkcjonowanie rad seniorów oraz zwiększające ich zaangażowanie w życiu lokalnym;
- » prozdrowotne, profilaktyczne działania takie jak walka z otyłością czy szczepienia przeciwko grypie.

Najszerzej zakrojone działania dotyczą „Poznańskiej Kolei Metropolitalnej” (PKM) oraz antysmogowego programu edukacyjnego.

„**Poznańska Kolej Metropolitalna**” to projekt, który doskonale ilustruje współpracę różnych szczebli samorządu, daleko wykraczający poza ramy stowarzyszenia Metropolia Poznań. To jedno z największych tego typu przedsięwzięć w Polsce. Pierwsze pięć linii z Poznaniem połączyło Grodzisk Wielkopolski, Jarocin, Nowy Tomyśl, Wągrowiec i Swarzędz. Docelowo w stolicy Wielkopolski pociągi PKM będą zatrzymywać się na 13 stacjach i przystankach. Kursy w godzinach szczytu odbywają się nawet co 30 minut, ułatwiając drogę do szkoły, pracy lub w innych celach. To pierwsze tak duże przedsięwzięcie samorządów lokalnych, w którym mechanizm finansowania dodatkowych kursów opiera się na zasadzie solidaryzmu.

Ważnym obecnie dla wszystkich samorządów w kraju problemem jest smog, który niezależnie od lokalnych starań, przemieszcza się wraz z wiatrem na teren sąsiedni. W takim właśnie przypadku wspólne działania mogą przynieść pozytywne rezultaty.

Projekt edukacji antysmogowej to promowanie innowacji w obszarze ochrony środowiska, budowanie wiedzy ekologicznej mieszkańców i dowód na skuteczną komunikację między gminami. Realizowany jest od 2018 r. w szkołach, które są nie tylko instytucjami kształcącymi dzieci i młodzież, lecz także ważnymi ośrodkami opiniotwórczymi. Zestawy mierzące i pokazujące wyniki pomiarów jakości powietrza (poziom pyłów PM10 i PM2,5) zamontowano w 211 szkołach na terenie Metropolii Poznań (w tym 86 w Poznaniu). Dzięki temu uczniowie, nauczyciele i mieszkańcy mogą na bieżąco monitorować jakość powietrza w najbliższej okolicy.

W trybie ciągłym na zewnątrz szkoły mierzone są następujące parametry:

- » stężenie pyłu PM2,5,
- » stężenie pyłu PM10,
- » temperatura powietrza,
- » ciśnienie atmosferyczne,
- » wilgotność powietrza.

Zbierane przez mierniki dane są udostępniane na stronie internetowej projektu „Edukacyjna Sieć Antysmogowa” oraz prezentowane na wyświetlaczach w szkole, co umożliwia bieżące monitorowanie jakości powietrza i adekwatne zaplanowanie aktywności. Uczniowie, wykorzystując dane archiwalne, mogą wykonywać pod kierunkiem nauczycieli własne badania i analizy w korelacji z czynnikami atmosferycznymi. Podstawową prezentowaną daną jest średnia krocząca z ostatnich 60 minut pomiaru zmieniająca się co 5 minut. Projekt w części edukacyjno-informacyjnej zakłada aktywny udział nauczycieli poprzez wyposażenie ich w niezbędną wiedzę i materiały dydaktyczne. Szkolenia dla nauczycieli koordynatorów projektu antysmogowego prowadzą eksperci i praktycy zajmujący się problematyką smogu i przeciwdziałania zanieczyszczeniom powietrza (PAS – Polski Alarm Smogowy).

Najważniejszym celem projektu jest edukacja dzieci, młodzieży i ich rodziców oraz dostarczenie nauczycielom narzędzi dydaktycznych w obszarze ochrony czystości powietrza, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki smogu: przyczyn jego powstawania, wpływu na zdrowie oraz możliwych działań, które pozwalają na zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza. Zaangażowani w projekt szkolni koordynatorzy wspierają pracowników stowarzyszenia Metropolia Poznań w dostosowywaniu do potrzeb uczniów i ciągłym udoskonalaniu materiałów edukacyjnych. Inicjują również działania aktywizujące społeczność szkolną do walki ze smogiem. Zajęcia na temat smogu odbyły się z uczniami z trzech etapów edukacyjnych (klasy I–III, I–VI, VII–VIII). Były one realizowane na podstawie przygotowanych przez NASK materiałów edukacyjnych, natomiast rodzice mogli poszerzyć swoją wiedzę podczas wywiadówek, w trakcie których nauczyciele prezentowali dodatkowe materiały. Po okresie zimowym konieczne będzie podsumowanie, wyciągnięcie wniosków i zaplanowanie kolejnych działań.

Partnerami przedsięwzięcia są: spółka INEA SA (wykonawca) oraz NASK (Naukowa Akademicka Sieć Komputerowa). Jego wartość to prawie 1,5 mln zł brutto, a czas trwania projektu wyznaczono na trzy lata.

Tempo procesów przestrzennych i demograficznych, zwłaszcza w ostatniej dekadzie, powoduje wiele zmian społeczno-gospodarczych, generując także potrzeby związane z **rozwojem infrastruktury transportowej**. W tym zakresie należy zadbać przede wszystkim o konkurencyjny dla indywidualnego transport publiczny taki jak: kolej metropolitalna, budowę sieci węzłów przesiadkowych, parkingi typu park&ride czy park&go i rozwój alternatywnych środków transportu np. rowerów. Wiele przedsięwzięć udało się zrealizować dzięki Zintegrowanym Inwestycjom Terytorialnym. Kolejne działania, takie jak Poznańska Kolej Metropolitalna, wymagały już jednak odrębnych modeli finansowych i wsparcia Marszałka Województwa Wielkopolskiego jako organizatora transportu regionalnego.

Wspólne działania a utworzenie związku metropolitalnego

Zgodnie z założeniami ustawowymi formalizacja współpracy w postaci związku metropolitalnego powinna usprawnić współpracę, z drugiej zaś strony mogłaby przyczynić się do zwiększenia antagonizmów między samorządami i tym samym zniweczyć dotychczasowe osiągnięcia.

Choć ustawowo wyodrębniony katalog zadań realizowanych przez związek metropolitalny może być dyskusyjny, to jednak wyznacza podstawowe obszary współpracy. Zgodnie z zapisami ustawy związek metropolitalny nie tworzy osobnego poziomu samorządu terytorialnego, podobnie jak nie tworzą go obecnie dobrowolnie powoływane związki międzygminne. Bez wątplenia najważniejsze jest zachowanie idei samorządności i tego, by ceną za utworzenie związku metropolitalnego nie była rezygnacja z oddolnie wypracowanych rozwiązań na rzecz centralizacji zadań. Metropolie powinny tworzyć nowe, zrównoważone szanse rozwojowe tak dużym miastom, jak i mniejszym miejscowościom, przypisując im uprawnienia oraz dodatkowe środki finansowe.

Rekomendacje:

- » ustalenie wspólnej, solidarnie sfinansowanej strategii rozwoju i innych dokumentów planistycznych;
- » skorzystanie z różnych modeli finansowania projektów prorozwojowych, nie tylko ze środków unijnych;
- » zapewnienie alternatywnego dla indywidualnego transportu publicznego;
- » podjęcie wspólnych i spójnych działań na rzecz czystego powietrza;
- » edukacja smogowa mieszkańców;
- » potrzeba wspólnych działań legislacyjnych do stworzenia ustawy regulującej funkcjonowanie obszarów metropolitalnych.

Słowa kluczowe:

współpraca samorządów, współpraca metropolitalna, związki metropolitalne, stowarzyszenia metropolitalne, zintegrowane inwestycje terytorialne

Abstrakt:

Współczesne procesy zachodzące w miastach i ich sąsiedztwie powodują konieczność podejmowania nowych, wspólnych działań, a ich skuteczna realizacja wymaga współdziałania, by sprostać wyzwaniom ponad granicami administracyjnymi. W Poznaniu i okolicy samorządy współpracują od 2007 r. Ostatnio szczególnie ważne stały się kwestie sprawnego i efektywnego transportu kolejowego oraz edukacji i zwiększenia wiedzy mieszkańców w zakresie zanieczyszczenia powietrza.

Warunkiem rozwoju poznańskiej aglomeracji jest współpraca. Mamy już pierwsze połączenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej, ale uznaliśmy, że ważny jest nie tylko transport, lecz także środowisko. Projekt edukacyjna Sieć Anty-smogowa to przede wszystkim projekt o charakterze edukacyjnym. System pomiaru umożliwi również stworzenie szczegółowej mapy zanieczyszczeń, co pozwoli jeszcze skuteczniej zwalczać ich źródła.

Jacek Jaśkowiak
Prezydent Miasta Poznania